

DE RESPECTMAATSCHAPPIJ

NIEUWE SOCIAALDEMOCRATISCHE IDEALEN IN TIJDEN VAN BEZUINIGING

Dertiende Wibautlezing.
Uitgesproken op zaterdag 12 november 2011 tijdens het
Festival van het Binnenlands Bestuur te Utrecht door

EVELIEN TONKENS

De respectmaatschappij

Nieuwe sociaaldemocratische idealen in tijden van bezuiniging

Het is geen gemakkelijke opgave om op dit moment als sociaaldemocraat verantwoordelijkheid te dragen voor lokaal bestuur en lokale politiek. Het verhaal van de sociaaldemocratie lijkt zoek en op datgene waar je dan tenminste nog zeker van bent – goede zorg, goed onderwijs – moet drastisch bezuinigd worden.

Wat zijn de sociaaldemocratische idealen vandaag de dag precies en hoe geef je die vorm als je ook nog eens geconfronteerd wordt met enorme bezuinigingen op re-integratie, zorg, welzijn, jeugdzorg, cultuur en vorming?

Ik denk dat Floor Wibaut meteen zou erkennen dat lokaal bestuur in zo'n context niet gemakkelijk is. Het verhaal van de sociaaldemocratie was in zijn tijd glashelder: emancipatie van de arbeidersklasse! Arbeiders moesten sociaaleconomisch rechten en voorzieningen krijgen, en het recht op onderwijs en ontplooiing. In de loop van de jaren twintig moet geld voor hem ook een probleem zijn geworden, maar het verhaal klonk in elk geval als een klok.

Een belangrijk uitgangspunt van de sociaaldemocratie is het bieden van gelijke kansen op ontwikkeling en ontplooiing, ongeacht afkomst. Via gelijke kansen zou de arbeidersklasse – en later andere ondergeschikte groepen zoals vrouwen en migranten – zich emanciperen. Wie voor een dubbeltje geboren werd, zou via gelijke kansen een kwartje kunnen worden. Een gelijke kansen-samenleving biedt optimale ontplooiingsmogelijkheden voor allen, ongeacht afkomst. En een meritocratie – heerschappij op basis van verdienste – zorgt er ook voor dat talent en verdienste de samenleving optimaal ten goede komen.

Wibaut werkte vanuit die geest aan gelijke kansen op fatsoenlijke en betaalbare woningen, vooral natuurlijk als wethouder, grofweg

Centrum voor Lokaal Bestuur

Postbus 1310

1000 BH Amsterdam

Telefoon: 0900-9553

E-mail: clb@pvda.nl

www.lokaalbestuur.nl

Eindredactie: Jan de Roos

Foto's omslag: Bert Beelen en Spaarnestad/HH

tussen 1914 en 1931. Wie Bouwt? Wibaut! was de leuze. De overheid speelde een cruciale rol in de emancipatie van de arbeidersklasse, want alleen de overheid kon gelijke kansen en gelijke toegang tot voorzieningen creëren.

IN HET DEFENSIEF GEDRONGEN

Uw situatie als lokale bestuurder of volksvertegenwoordiger is echter moeilijker dan die van Wibaut destijds. Sociaaldemocraten zijn op drie fronten in het defensief gedrongen.

Ten eerste omarmden sociaaldemocraten van meet af aan een actieve rol van de overheid, als motor van voorzieningen die arbeiders zouden beschermen en emanciperen. Maar momenteel vinden velen van links tot rechts dat de overheid zich moet terugtrekken. Eerst vond alleen rechts dat, maar nu zijn er zelfs linkse woordvoerders zoals Pieter Hilhorst en Jos van der Lans die dat betogen. Laat de burgers het toch gewoon zelf doen, dat is beter en goedkoper! Weg met de overheid, vindt iedereen ineens. Weg met de *Big Government*, en lang leve de *Big Society*! Het zijn verwarrende tijden voor de sociaaldemocratie die zich altijd het meest met de overheid als hoeder van de kwetsbaren heeft verbonden. Moeten ook sociaaldemocraten dan maar de *Big Society* omarmen en alleen nog inzetten op eigen kracht en burgerkracht?

Ten tweede is emancipatie verdacht geworden. In de tijd van Wibaut was emancipatie duidelijk: je bevrijden uit je achtergestelde positie betekende niet alleen sociaaleconomische maar ook culturele verheffing. Kennis nemen van hogere cultuur, van musea, literatuur en kunst. Dat is al lang niet meer zo. 'Hoezo emancipatie, zijn we soms niet goed genoeg zoals we zijn? Hoezo moeten we ons scholen en ontwikkelen? Hou die betweterige praatjes maar voor je! Wij kijken liever naar RTL4 dan naar de Educatieve Omroep, en geef ons eens ongelijk', is nu eerder de tendens. Het klassieke sociaaldemocratische verheffingsideaal is versmald tot onderwijs, en onderwijs dreigt zelf weer versmald te worden tot taal en rekenen.

Ten derde is er, mede dankzij het ideaal van gelijke kansen, een

harde prestatie maatschappij ontstaan waar rechts wel heel blij mee is, maar links naar staat te kijken als naar de eigen tovenaarsleerling: is dit waar we het voor deden? We wilden gelijke kansen voor iedereen. Wie voor een dubbeltje geboren werd, zou via gelijke kansen een kwartje kunnen worden. Prachtig, daar staan we nog steeds volledig achter. Alleen heeft het streven naar gelijke kansen ook een schaduwzijde. Het was trouwens een sociaaldemocratisch bestuurder die daar 35 jaar geleden als een van de eersten al voor waarschuwde:

'Het streven naar verbetering van gelijke kansen bergt tevens een groot maatschappelijk gevaar in zich. Het gevaar van een toeneemende sociale ongelijkheid tussen mensen met een verschillende begaafdheid of opleidingsniveau', een 'nieuwe en wellicht nog scherpere sociale tegenstelling' dan voorheen.

Aldus toenmalig minister van Onderwijs Jos van Kemenade in zijn Contourennota uit 1975. Van Kemenade was een fervent voorstander van gelijke kansen maar dat ontnam hem niet het zicht op de schaduwzijden en risico's van dit ideaal. Gelijke kansen is weliswaar een sociaaldemocratische droom maar heeft akelige, harde kanten naarmate ze verder gerealiseerd worden. Met name voor de onderkant van de samenleving. Meer gelijke kansen heeft drie schaduwzijden: een aanslag op het zelfrespect van de verliezers, op de solidariteit van de winnaars en het gevoel van bestaanszekerheid van ons allen. Ik zal ze alle drie hier kort toelichten.

Zelfrespect:

Naarmate we er meer in slagen om iedereen gelijke kansen te bieden, en ieders maatschappelijke positie meer is gebaseerd op eigen prestaties, wordt het steeds onduidelijker wat nog mogelijke bronnen van (zelf)respect zijn voor hen die in de gangbare logica slecht presteren en dus maatschappelijk weinig succesvol zijn. In een standenmaatschappij hadden mensen goede redenen om te denken dat hun lage positie aan de omstandigheden te wijten was, niet aan henzelf. Maar naarmate iemand meer kansen heeft gehad en dan toch laag eindigt, wordt dat steeds meer zijn eigen schuld. Niet

alleen in de ogen van de buitenwereld, maar ook in die van hemzelf.

En wie geen zelfrespect heeft, kan ook geen respect voor anderen opbrengen.

Gelijke kansen plus een eerlijke competitie leiden tot een harde wedstrijd, in een prestatie maatschappij waar voor ontplooiing nauwelijks meer ruimte en aandacht is. Er hangt immers zoveel van af of je een hoge citoscore haalt! Taal en rekenen hebben we nodig, is steeds meer het idee, geen cultuur, geschiedenis, sport, politiek literatuur of muziek. De blik wordt vernauwd tot competitie op de arbeidsmarkt. Een bredere visie op ontplooiing raakt op de achtergrond. Terwijl juist mensen die niet zo goed zijn in rekenen of taal, wél goed kunnen zingen, debatteren of sporten. Daar krijgen ze steeds minder de kans toe, en daar kunnen ze dus ook steeds minder hun zelfrespect aan ontlelen.

Solidariteit:

Behalve een aanslag op het zelfrespect van de 'verliezers' van de meritocratie, en op het brede sociaaldemocratische vormingsideaal, is meritocratisering ook een aanslag op de solidariteit van de winnaars. Wie succes heeft via een hoge citoscore, hoge cijfers, een goede baan en een vlotte weg naar de top, kan bij elke stap steeds meer het idee krijgen het succes aan zichzelf te danken te hebben. 'Ik heb er ook hard voor gewerkt, ik heb het helemaal zelf gedaan, ik ben niemand iets verschuldigd'... Waarom zou ik dan solidair zijn met mensen die lager op de ladder geëindigd zijn? Waarom zou ik belasting betalen om mensen te onderhouden of te steunen die minder hard hun best hebben gedaan dan ik? Als ik mijn talent goed inzet en me de pleuris werk, dan mag ik daar toch zeker ook zelf de vruchten van plukken?

Bestaanszekerheid:

Competitie neemt een veel grotere plaats in de samenleving in, niet alleen tijdens je opleiding en aan de start van je loopbaan maar permanent. Je prestaties worden permanent gewogen en beoordeeld in vergelijking met anderen, en ook dan weer staan er tegenover enkele winnaars veel verliezers. De onzekerheid over je positie wordt dus groter: als je niet goed blijft presteren, zijn terugzetting

in een lagere functie of ontslag niet langer uitgesloten. Steeds minder mensen hebben een vaste baan voor het leven. Zelfs als je een vaste baan hebt, kunnen je gemakkelijker taken ontnomen worden of kan door een reorganisatie je functie of afdeling opgeheven worden.

De onzekerheid bemoeilijkt ook solidariteit van de rijken: ze hebben meer redenen om bang te zijn dat rijkdom en succes hen weer zomaar kunnen ontvallen, en gaan dus meer op hun eieren zitten. Maar het is natuurlijk echt zorgelijk voor de minder rijken, die niet weten of ze hun baan nog houden, hun huis nog kunnen betalen en hun kinderen nog een goede opleiding kunnen geven.

Kortom: de prestatie maatschappij hebben sociaaldemocraten weliswaar zelf geweld (want we wilden gelijke kansen en dus een eerlijke wedstrijd) maar de schaduwzijde van de prestatie maatschappij is dat hij de pijlers van de sociaaldemocratie zelf aantast: de meritocratie is een aanslag op het zelfrespect van de verliezers, de solidariteit van de winnaars en de zekerheid en ontplooiing van allen.

Waar de overheid de traditionele verzekeraar van de sociaal democratie was, is de overheid nu zelf ook in het defensief gedrongen: nu wordt van links tot rechts betoogd dat het beter is wanneer de overheid zich terugtrekt en de burger het zelf laat doen: dat zou beter en goedkoper zijn. Zorgen voor ontplooiing mag de overheid nog wel als het gaat om taal en rekenen, maar cultuur en vorming en in toenemende mate ook hoger onderwijs zijn voor eigen rekening.

CRISIS

Deze crisis in zelfrespect, ontplooiing, solidariteit en zekerheid wordt gemobiliseerd door de populistten, niet door sociaaldemocraten. Het gevoel van onveiligheid uit zich in angst voor 'wat van buiten komt', als weerzin tegen dynamiek en innovatie. Het ondermijnde zelfrespect vertaalt zich in een krampachtige poging dan maar 'trots op Nederland' te zijn en vooral negatief over wat je niet authentiek Nederlands vindt. Het wantrouwen van 'wij moeten als

een gek rennen, terwijl 'zij' het er lekker op onze kosten van nemen' – waarbij voor 'zij' naar believen grote graaiers, uitkeringsgerechtigden, babyboomers, buitenlanders of Grieken mag worden ingevuld.

Dat wantrouwen vertaalt zich dan weer in een roep om meer controle, verantwoording, meten en afrekenen – waar diezelfde burgers dan als werknemers weer onder zuchten en over klagen omdat ze vanwege al dat gemeet en verantwoording afleggen niet aan hun werk toekomen.

Wat is het sociaaldemocratische antwoord daarop? Is er nog een wervend, geïnspireerd verhaal te vertellen over gelijke kansen, solidariteit en emancipatie? En als je zo'n verhaal al zou kunnen vertellen, hoe kun je dan op lokaal niveau de sociaaldemocratische idealen vorm geven als je ook nog eens geconfronteerd wordt met enorme bezuinigingen op sociaal terrein?

Ik ga eerst in op het grote verhaal, dan zoom ik in op wat je daar lokaal mee kunt.

RESPECTSAMENLEVING

Gelijke kansen zijn en blijven heel belangrijk voor de sociaaldemocratie, maar we moeten het ideaal van gelijke kansen breder opvatten. Niet alleen gelijke kansen op een positie op basis van je verdienste, maar breder: gelijke kansen op respect. We moeten het ideaal van de meritocratie vervangen door het bredere ideaal van de respectmaatschappij, de 'aidocratie' (naar het Griekse woord voor (zelf)respect, *aidos*). Een samenleving waarin iedereen een gelijke kans krijgt op het verwerven van (zelf)respect. Presteren in rekenen, taal en cito-scores is dan slechts een van de manieren om dat (zelf)respect te verwerven. Zelfrespect is immers een van de meest basale voorwaarden voor het bestaan.

Wat de algemene pijlers van zo'n respectsamenleving zouden kunnen zijn, heb ik eerder samen met Tsjalling Swierstra beschreven, onder meer in ons boek *De Beste de Baas* (2008) en in een recent nummer van S&D. Hier wil ik vooral doordenken wat het

voor lokaal beleid zou kunnen betekenen, in het licht van grote bezuinigingen en kritiek op de overheid.

De kern van de respectsamenleving is simpel: iedereen moet toegang hebben tot bronnen van zelfrespect; zelfrespect vormt een belangrijke voorwaarde voor respect voor anderen. Omdat mensen sociale wezens zijn, kunnen wij ons zelfrespect niet aan onszelf ontnemen. We hebben erkenning en waardering nodig van andere mensen. Van intimi kunnen we onvoorwaardelijke erkenning en waardering krijgen, maar van relatieve vreemden krijgen we dat in de regel door iets voor ze te kunnen betekenen. Concreet betekent dit vooral dat iedereen mee moet kunnen tellen, een rol moeten hebben in de samenleving, hoe klein ook. Niet per se een baan maar wel de mogelijkheid om deel te nemen aan het maatschappelijk verkeer.

Voor zelfrespect is het ook belangrijk dat iedereen perspectief heeft, dat er vanuit een dal weer uitzicht is op een volwaardig bestaan. Dat betekent dat mensen mogelijkheden en kansen krijgen om zich te ontwikkelen, om dichterbij hun eigen dromen over een beter bestaan te komen. Om daarop ook zelf invloed uit te oefenen. Iedereen telt volwaardig mee, en iedereen heeft recht op perspectief en op invloed op de koers van het eigen bestaan. Je kunnen blijven ontplooiën is een tweede pijler van de respectmaatschappij. Niet alleen voor het krijgen en houden van een baan maar ook om volwaardig mens te zijn. Ook culturele en politieke ontplooiing dus.

SOLIDARITEIT

De respectsamenleving is geen *ratrace* naar de top. Solidariteit is belangrijk en bloeit niet vanzelf; beleid kan het maken en breken. Het is zoals gezegd niet bevorderlijk voor de solidariteit wanneer mensen de hele tijd te horen krijgen dat ze het zelf moeten maken en zich ellebogend naar boven moeten vechten, en dat ze hun succes of falen helemaal aan zichzelf te danken hebben.

Solidariteit is ook moeilijk als je je heel erg onveilig voelt en het gevoel hebt dat alles je zomaar kan worden afgenomen. Meetellen en perspectief zien en daar naartoe werken is ook moeilijk als je niet weet of je morgen nog wel een baan hebt of een dak boven je hoofd. Bestaanszekerheid is daarom ook een vierde belangrijke pijler van de sociaaldemocratie. Bestaanszekerheid is er niet spontaan, de markt genereert grote onzekerheid, maar het is aan de overheid om in weerwil van allerlei turbulentie toch enige mate van bestaanszekerheid te garanderen.

Dat zijn vier belangrijke hedendaagse pijlers van de respectmaatschappij, en – zo wil ik betogen – ook van de sociaaldemocratie: meetellen en ontplooiing, solidariteit en bestaanszekerheid. Juist in barre en onzekere tijden waarin bezuinigd moet worden omdat u als lokale bestuurder het geld vanuit het rijk domweg niet meer krijgt, en waarin dus pijnlijke keuzes gemaakt moeten worden, is het belangrijk om vanuit sociaaldemocratische idealen te opereren en niet meegezogen te worden met de waan van de dag. Opdat u niet op een dag denkt: waar doe ik het dan allemaal voor? Ik ben toch geen raadslid geworden om keihard rechts beleid te steunen; ik ben toch geen wethouder geworden om snoeihard het mes te zetten in de verworvenheden van de sociaaldemocratie?

HET GEVAAR VAN DE KAASSCHAAF

Maar het goede nieuws is: u kunt u als sociaaldemocraat verschil maken. Door ook pijnlijke keuzes te maken vanuit de respectmaatschappij; volwaardig burgerschap (iedereen telt mee), ontplooiing, solidariteit en bestaanszekerheid. Hoe dan?

Eerst maar wat u *niet* doet. Het meest logisch lijkt het om de kaasschaaf te hanteren. Overal een beetje pijn. Maar het grote gevaar van de kaasschaaf is dat het maatschappelijke uitsluiting van mensen die in de prestatie maatschappij niet heel veel geluk of succes hebben, alleen maar verergert.

Het gevaar van de kaasschaaf is dat gehandicapten dubbel van

de samenleving worden afgesneden: dat ze geen vervoer meer krijgen (of dat het zo duur wordt dat ze het niet meer kunnen of durven betalen); en ook niet meer kunnen voorlezen op de basisschool of koffie schenken in het verzorgingshuis. Niet alleen omdat ze er niet meer kunnen komen maar ook omdat het welzijnswerk vanwege bezuinigingen hen niet meer kan begeleiden en bemiddelen.

Het gevaar van de kaasschaaf is ook dat bijstandsgerechtigden nog wel een uitkering krijgen maar dat het buurthuis wordt gesloten en zij daar dus ook geen koffie meer kunnen schenken, waardoor ze zich thuis nog overbodiger gaan voelen. Van overbodigheid en eenzaamheid word je sneller ziek dan van je nuttig voelen. Alleenstaande mannen in de bijstand tussen de 55 en 65 bijvoorbeeld zijn (naast hoogbejaarden) het meest geïsoleerd en ook het ongezondst.

LOKALE KEUZES VOOR DE RESPECTMAATSCHAPPIJ

In plaats van de kaasschaaf te hanteren, wil ik er voor pleiten te kiezen voor de respectmaatschappij en voor lokaal beleid dat daaraan bijdraagt. Beleid dat helpt om mensen te laten meetellen, dat bijdraagt aan ontplooiing, solidariteit en bestaanszekerheid. De respectmaatschappij kan natuurlijk beter gedijen als je meer geld hebt, maar ook in tijden van bezuiniging kun je er vorm aan geven.

Hoe dan? Aan bestaanszekerheid kun je op lokaal niveau niet zoveel doen, aan meetellen, ontplooiing en solidariteit wel.

Meetellen:

Meedoen in de maatschappij is cruciaal voor zelfrespect en daarmee ook voor respect voor anderen. Dat mensen een rol hebben in de samenleving. Dat ze zich niet overbodig voelen, dat ze iets kunnen bijdragen, dat ze niet alleen dankjewel hoeven te zeggen maar dat anderen ook dankjewel tegen hen kunnen zeggen. Wat betekent het dan concreet om op lokaal niveau voorrang te geven aan maatschappelijke deelname? U kunt als sociaaldemocraat verschil maken door ook pijnlijke keuzes te maken vanuit de sociaaldemocratische idealen van volwaardig burgerschap (iedereen telt mee), ontplooiing, solidariteit en bestaanszekerheid.

Wat u daarbij niet moet doen, is de re-integratie van 'kansloze werklozen' schrappen en alleen nog maar kansrijke werklozen bemiddelen. Wat u wel moet doen is inzetten op re-integratie in de samenleving, en als dat kan daarna op de arbeidsmarkt, van alle mensen die langdurig werkloos zijn of misschien nooit gewerkt hebben maar dat nu wel willen. Zij verdienen een rol in de samenleving. Al die mensen hebben dus recht op hulp daarbij, ook de mensen op 'trede 1 en 2', die moeilijk bemiddelbaar zijn.

Dagbesteding is ook een topprioriteit, van de zorgboerderij tot de dagopvang van dementen. Hetzelfde geldt voor bemiddelen bij onderlinge hulp: de kansrijke werkloze kan misschien met enige hulp ook de kansarme werkloze wel helpen bij het zoeken naar een zinvolle bijdrage aan de maatschappij. Niet omdat de overheid overbodig is en de burgers het wel zelf kunnen, maar omdat anderen helpen een bevredigende taak is, waar soms ook professionele hulp bij nodig is.

Met maatschappelijke deelname als topprioriteit kunt u hier en daar ook geld besparen. Dat was ook de kern van de sociaaldemocratische Banenpool en de Melkertbaan. Met de prioriteit op maatschappelijke deelname bouw je op die traditie voort, alleen zijn er nu meer variaties in bijdragen, van vrijwilligerswerk van een paar uur per week tot en met een gesubsidieerde baan à la Banenpool of Melkertbaan.

De kerngedachte is: wederkerigheid. Wie hulp komt halen, komt ook altijd iets brengen. Dat is niet alleen goedkoper maar ook minder vernederend. De meeste mensen willen liever helpen dan geholpen worden.

Welzijnswerk dat gericht is op bevordering van maatschappelijke deelname behoudt u. Dat hoeven welzijnswerkers niet allemaal zelf te doen. De kunst is vooral dat ze andere mensen stimuleren om elkaar te helpen. In lijn met Welzijn Nieuwe Stijl verandert de rol van sociaal werk van het voornamelijk bieden van voorzieningen naar activeren, stimuleren, verbinden, verknopen, in contact brengen.

Hiermee komt u ogenschijnlijk dicht in de buurt van de *Big Society* maar er zijn twee belangrijke verschillen:

- u kiest dan niet voor een terugtrekkende overheid maar voor een *activerende en verbindende overheid*;
- u kiest niet voor 'eigen kracht' maar voor *gemeenschappelijke kracht*.

Wat doet u nog meer niet? U bezuinigt niet op welzijnswerk in het algemeen; wel op welzijnswerk dat niet gericht is op maatschappelijke deelname. Een welzijnsstichting onderneemt niet automatisch zelf een activiteit voor jongeren of ouderen, maar zoekt en begeleidt mensen die dat graag vrijwillig doen, omdat ze daarmee een bijdrage kunnen leveren aan de samenleving.

Als het beslist moet, kunt u ook bezuinigen op het schoonhouden of onkruidvrij houden van plantsoenen en groenstroken. De overheid houdt daarin een basistaak maar tussendoor kan het heel goed gedaan worden door mensen met een beperking, mensen in de bijstand, buurtbewoners of kinderen, of een combinatie hiervan.

Ook kunt u bezuinigen op algemene verstrekking van hulpmiddelen zoals scootmobielen of rollators. Hoewel deze spullen het mogelijk maken om deel te nemen, kunnen veel mensen ze wel zelf betalen, wanneer er maar eenmaal een tweede- en derdehands markt ontstaat. Dus dit soort hulpmiddelen niet standaard aanbieden, maar alleen geven aan mensen die ook het tweedehandsbedrag echt niet kunnen betalen.

Ontplooiing:

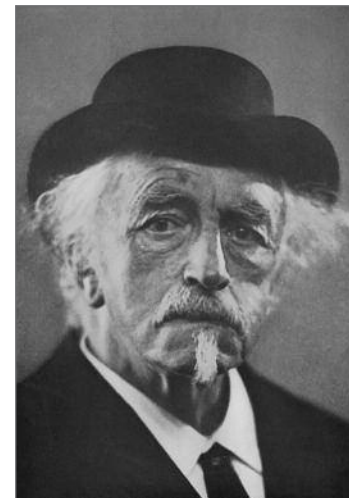
In de respectmaatschappij is ontplooiing meer dan rekenen en taal en ook meer dan succes op school. Ook mensen die niet zo goed zijn op school moeten zich kunnen ontplooiën. Daarom zijn de klassieke sociaaldemocratische vormingsinstituten zoals bibliotheken en muziekscholen van levensbelang. Wel kunt u als voorwaarde stellen dat ze de meer capabele of vermogende bezoekers laten bijdragen aan meetellen of solidariteit. Dus de voorspeelavond van de muziekschool vindt dan niet plaats op de muziekschool maar in een verzorgingstehuis. De bibliotheek vraagt buurtbewoners om te helpen bij uitleen of voorlezen. U bezuinigt op sportevenementen maar zorgt wel dat iedereen naar gelang zijn inkomen goedkoop kan sporten.

Solidariteit:

In de respectmaatschappij moet solidariteit georganiseerd worden. Solidariteit tussen rijk en arm, jong en oud, tussen bevolkingsgroepen, tussen ziek en gezond. Beleid dat daaraan bijdraagt verdient steun ten gunste van beleid dat dit niet doet. Wederkerigheid helpt daarbij. Dus u bezuinigt op jongerenwerk dat er alleen op gericht is om jongeren te vermaken. Maar u steunt jongerenwerk dat er op gericht is om solidariteit te organiseren en jongeren te helpen om anderen door barre tijden te helpen. Om ouderen te helpen die in een isolement verkeren. Of om andere jongeren te begeleiden bij sporten of in de speeltuin.

De respectmaatschappij is een waardige sociaaldemocratische opvolger van de prestatie maatschappij. Gelijke kansen voor iedereen, niet alleen op opleiding en werk maar ook op zelfrespect. U kunt dit nieuwe sociaaldemocratische ideaal lokaal een stapje dichterbij brengen, zelfs in tijden van bezuinigingen.

DE WIBAUTLEZINGEN

F.M. Wibaut (1859-1936) geldt als een van de invloedrijkste sociaaldemocraten van Nederland. Hij sloot zich in 1897 aan bij de drie jaar daarvoor opgerichte Sociaal-Democratische Arbeiderspartij (SDAP). In 1905 werd Wibaut lid van het partijbestuur. Twee jaar later werd hij verkozen tot gemeenteraadslid in Amsterdam en tot lid van Provinciale Staten van Noord-Holland. Samen met de journalist-politicus P.L. Tak voerde hij de redactie van het in 1907 opgerichte sociaal-democratische maandblad *De Gemeente*, waarvan *Lokaal Bestuur* de voortzetting is. In 1914 werd Wibaut tot wethouder in Amsterdam gekozen, belast met levensmiddelenvoorziening, volkshuisvesting en arbeidszaken, later financiën, gemeentebedrijven en kunstzaken. Als gemeentebestuurder nam Wibaut een zeer invloedrijke positie in - hij werd wel 'De Machtige' genoemd. Volgens zijn biograaf G. Borrie liep als een rode draad door zijn optreden 'een groot vertrouwen in het gemeentelijk beheer als instrument van democratische bestuursopbouw.' In 1931 trok Wibaut zich terug uit het gemeentebestuur. Tot 1935, een jaar voor zijn dood, bleef hij lid van de Eerste Kamer, waarvan hij sinds 1922 deel uitmaakte.

De Wibautlezing is een initiatief van het Centrum voor Lokaal Bestuur van de Partij van de Arbeid. De Wibautlezingen worden doorgaans uitgesproken tijdens het jaarlijkse Festival van het Binnenlands Bestuur van het CLB.

Hieronder treft u een overzicht aan van de eerder gehouden Wibautlezingen. De eerste zeven lezingen zijn gepubliceerd in het CLB-maandblad *Lokaal Bestuur*. Sinds de achtste Wibautlezing verschijnen ze als afzonderlijke publicatie. Vanaf de vierde lezing zijn

de teksten ook te vinden op de website www.lokaalbestuur.nl. Klik 'Publicaties' aan en vervolgens 'Wibautlezingen'.

- De Eerste Wibautlezing, getiteld 'De dreigende irrelevantie van de bestuurlijke vernieuwing' werd gehouden door burgemeester Schelto Patijn van Amsterdam op 23 september 1995 en is gepubliceerd in Lokaal Bestuur jrg. 19, nr. 11, november 1995.
- De Tweede Wibautlezing over 'Willem Drees en de gemeentepolitiek' werd gehouden door Hans Daalder, emeritus-hoogleraar in de wetenschap der politiek aan de Rijksuniversiteit Leiden, op 28 september 1996 en is afgedrukt in Lokaal Bestuur jrg. 20, nr. 11, november 1996.
- De Derde Wibautlezing was getiteld 'Van stenograaf tot cyberpunk. Over de mensen die de sociaal-democratie en de moderne techniek op elkaar weten te betrekken'. Zij werd gehouden door Walter ETTY, penningmeester PvdA en vennoot Andersson Elffers Felix, op 27 september 1997 en is verschenen in Lokaal Bestuur jrg. 21, nr. 11, november 1997.
- De Vierde Wibautlezing had als titel 'Een renaissance van het raadslid. Tussen corvee en coaching van burgerschap'. Pieter Tops, hoogleraar bestuurskunde aan de Katholieke Universiteit Brabant, hield haar op 10 oktober 1998. Deze lezing is gepubliceerd in Lokaal Bestuur, jrg. 22, nr. 11, november 1998.
- De Vijfde Wibautlezing, 'De betutteling voorbij. Lokaal bestuur in 2025', was van Louis Tobback, burgemeester van Leuven en oud-minister van Binnenlandse Zaken. Hij sprak haar uit op 2 oktober 1999. Zij is gepubliceerd in Lokaal Bestuur jrg. 23 nr. 12/jrg. 24 nr. 1, december 1999/januari 2000.
- De Zesde Wibautlezing, 'De multiculturele stad als utopia of dystopia', was van Godfried Engbersen, hoogleraar algemene sociologie aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Hij sprak haar uit op 7 oktober 2000. Zij is gepubliceerd in Lokaal Bestuur, jrg. 24, nr. 11, november 2000.
- De Zevende Wibautlezing, 'Honderd jaar na Koudekerke', was van schrijver Geert Mak. Zij is gehouden op vrijdag 15 februari 2002 op het eeuwfeest van het Centrum voor Lokaal Bestuur in Arnhem. De lezing is gepubliceerd in Lokaal Bestuur, jrg. 26, nr. 3, maart 2002.

- De Achtste Wibautlezing, 'De kwaliteit van het bestaan anno 2003', werd uitgesproken door Margreeth de Boer, burgemeester van Leeuwarden, op zaterdag 4 oktober 2003. De lezing is als brochure uitgegeven door het Centrum voor Lokaal Bestuur, net als de volgende lezingen.
- De Negende Wibautlezing, 'Wat staat er op het spel? Beginselen vanuit gemeentelijke gezichtshoek' werd op zaterdag 9 oktober 2004 uitgesproken door Joop van den Berg, hoogleraar parlementaire geschiedenis te Leiden en tevens hoogleraar parlementair stelsel in Maastricht.
- De Tiende Wibautlezing. Deze jubileumlezing stond in het teken van de Amsterdamse wethouder Floor Wibaut en wat de PvdA anno 2006 van hem kan leren. De lezing werd op zaterdag 11 februari 2006 uitgesproken door Ahmed Aboutaleb, wethouder in Amsterdam, bij de viering van het zestigjarig bestaan van de PvdA.
- De Elfde Wibautlezing werd op zaterdag 5 april 2008 uitgesproken door Paul Kalma, Tweede Kamerlid en oud-directeur van de Wiardi Beckman Stichting, tijdens het Festival van het Binnenlands Bestuur te Arnhem. Zijn thema was: 'De Partij van de ...?' Over arbeid in onzekere tijden.
- De Twaalfde Wibautlezing werd op donderdag 4 februari 2010 uitgesproken in Pakhuis De Zwijger te Amsterdam door Lodewijk Asscher. Hij sprak als wethouder van Amsterdam over modern sociaal activisme. De titel van zijn lezing was 'De onzichtbare bouwput'.

PERSONALIA

Evelien Tonkens (1961) is sinds 2005 bijzonder hoogleraar Actief Burgerschap bij de afdeling Sociologie en Antropologie van de Universiteit van Amsterdam. Zij studeerde politiek-sociaal-culturele wetenschappen aan de Universiteit van Amsterdam en werkte aan de universiteiten van Nijmegen en Groningen en diverse onderzoeksinstituten. Ook was zij enkele jaren woordvoerder Volksgezondheid, Welzijn en Emancipatie voor GroenLinks in de Tweede Kamer. Naast hoogleraar is zij ook vaste woensdag-columnist van de *Volkskrant*, en lid van de Raad van Toezicht van Meander Medisch Centrum. Tot eind 2011 was zij toezichthouder bij GGZ-centraal. Zij zit in de Kompasgroep van de PvdA en is in die hoedanigheid betrokken bij het project *Van Waarde* van de Wiardi Beckman Stichting (WBS).

In 1999 promoveerde Evelien Tonkens in de sociale wetenschappen aan de universiteit van Nijmegen op *Het zelfontplooiingsregime, De actualiteit van Dennendal en de jaren zestig*. Haar meest recente boeken zijn *Mondige burgers, getemde professionals* (Van Gennep 2008), *De beste de baas? Prestatie, respect en solidariteit in de meritocratie* (Amsterdam met Tsjalling Swierstra, University Press 2008), *Op zoek naar weerkaatst plezier* (AUP 2009), *Tussen onderschatten en overvragen. Actief burgerschap en activerende organisaties in de wijk* (Sun-Trancity 2009), *Spugen op kleine leiders* (Van Gennep 2009), *De onbeholpen samenleving* (met Menno Hurenkamp, AUP 2011) en *Burgerinitiatieven: proeftuin voor partnerschap tussen overheid en burgers* (AUP 2011).